

Emnenr. 70

Fylke: Finnmark

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Nord-Varanger

Emne: Fra robåt og seil til motor

Bygdelag: Vestre Jakobselv

Oppskr. av: G. A. Lilleeng eks. lærer

Gard:

(adresse): V. Jakobselv (76 år)

G.nr. 1 Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle og andre bl.a. gjerne.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Fisker Hjalmar Gørne 76 år gammel, V. Jakobselv m.fl. (samrødd)

## SVAR

1 De først anvendte båter antas å <sup>ha</sup> vært fering  
 2 par årer og var vanlig bemannet av  
 2 mann som fisket med håndsnøre (juksa).  
 For ca 300 år siden var linefiske begynt  
 i Varangerfjorden iflg klage innsendt til  
 amtmand Schort at fremmede fiskere (Dorjere)  
 beskadiget de norske fiskeres liner i fjorden  
 nær Wägöen (Vadsö i På den tid antas  
 åtringsbåter være anvendt til linefiske  
 med 3-4 manns besetning. Disse var avdelt  
 i 4-5 rum forsynt med 4 par årer og seil  
 Lin bruket tok stor plass og krevet derfor  
 større båter: 3½ rums op til 4-5 og 6 rums  
 de såkalte femboringer bemannet med  
 6 mann samt tilhengere 1-2 dorjere.  
 Hovedmannen var båteier og holdt oftest  
 også fiskeredskapene. For disse tok han  
 1/3 av utbyttet og resten 2/3 blev delt likt  
 mellem besetningen. Under sommer fiske blev  
 det vanlig vis tatt mindre. Til sei dorjering  
 blev bare brukt mindre båter (feringer).  
 Under seiling ~~sa~~ halsekaren fremst og  
 satte klo eventuelt samt halte seile inn  
 under feringen av det. Den midterste  
 karen øste vann over bord fra båten



under sjøspreit ved urolig hav. <sup>brott sjø</sup> Hoveds  
 mannen styrte båten og gav sine ordrer  
 i bratt og brann. Det var ingen fast plan  
 de unge lærte ryktet etter. 7 13-14 års al-  
 deren blev de satt med og da helst 2 stykker  
 som deltok i en 3 manns båt som halvlot-  
 tes karer. H. Gørne forteller at han kjøpte  
 $\frac{1}{2}$  flaske konjak til sin hovedsmann da han  
 første gang deltok i gbre vars fiske Kiberg-Vardo  
 Det kunde hende at under stille var at  
 man kjøpte vind ved å kaste kobber slant  
 i sjøen i den retning man ønsket litt blæst fra  
 Båtlaget kunde til sine tider diskutere  
 hvor man eventuelt skulde sette lina og  
 det var gjengs at hovedsmannen selv  
 hev den ut. Treningen foregikk vanlig  
 andre dagen og da drog hver sin bestemte  
 lengde ca 500 angler kroker. Båttypen  
 har var Afjordinger (Trøndelag) men  
 helst Nordlandsbåter inntil seneste tider  
 som efter hvert er avløst av sjekter og  
 større båter. Fra 1890-årene kam fembörin-  
 gen hit. Andreas Korkamo kjøpte <sup>en plik</sup> ~~den~~  
 og <sup>forsynt</sup> ~~proppet~~ den <sup>om</sup> med sneisell. Atbringene  
 forsvant etter hvert ved århundre skiftet.  
 Da kam småskjøiter 25-30 fots lengde  
 og benevntes for Finnare de var ~~st~~stjrt med  
 dekk. O. Fstelin eiet en sådan 1908. Hjalmar  
 Gørne, J. E. Vara og G. Geita anskaffet Lyster-  
 båten ca 40 fot lang i fellestap 1906. Den  
 var bemannet med 6 personer og var  
 forsynt med 2 dorryer under fiske be-  
 mannet med 2 mann i hver mens de drog op  
 lina. Derrest var det to gjenvarende i  
 skjøits og ventet der til line halerne var  
 ferdige og bragte fangsten ombord i dråsen.



Garnfiske etter torsk begynte for ca 100 år siden inne i Varangerfjorden ultimo januar til primo april. Frost Deinboll forsøkte i 1820 å vekke folks interesse for garnfiske og skaffet sig noen garn som han overlot et par fiskere til bruk, men almuen sendte inn klage til sorenskriver foged Nielsen som stanset fisket ifølge amtmannens reskript utferdiget 1790 da folk mente at garna skremte all fisken. Frost Deinboll blev i h.h. tilnevnte forbud å lagt en bot på 10 spd. Han slapp dog fra straffen da han selv ikke deltok personlig i fisket.

Til garnfiske blev benyttet båter av størrelses orden 3½ rums til 4½ rums nordlandsbåter og senere skjøitene da de holdt sitt inntog her i Varanger.

II De første motorskjoiter i Vadsø blev anskaffet <sup>1907</sup> av Kr. Vikki og Oskar Nielsen begge født i Vadsø av finske foreldre.

Her i Vestre Jakobselv var det Edvard Henninen som den første der anskaffet en råolje motor 1913 i sin skjoite (klinkert) Skroget blev forsterket innvendig betydelig. Motoren var på ca 12 hest krefter og kaltes for "Populær".

Henninen var født og oppvokst her i bygden og var av finsk avstamning. Han var fisker og småbruker og hadde fått kjennskap til motoren i Vadsø og likeledes under sitt værfiske i Vadsø. Det var ved sparebank lån ved pant i eien dammen sin og andre kausjoner han fikk penge til innkjøp såvel båt som maskin. Senere har flere og flere fulgt etter i hans spor. Motor merker har det vært mange bl. a. "Heine", Trygg, Alfa, Bolinder, Wichmann, Rapp, Heimdal m. fl.

Den første agent her var kjøpmann Grönvigh

14324



De første montører med reparasjonsverksted i Vadsø var H. Hansen og Jarvikalo som hadde vært i Tromsø og gjennomgått der et kortere kurs på motorverksted. Av disse to i Vadsø fikk motorbåteierne den hjelp og servise som var nødvendig i den første tid. Under 1<sup>te</sup> verdenskrig var biderne ganske gode, men etterpå blev det elendige år. Det var som hjelpemotor ved siden av seil den anvendtes og de blev satt i dekkisfartøi. Skaufer-skøiter, Klippere og Kuttere som blev forsterket inn og indvendig klaveret og maddet. Motorene blev mottatt med tilfredshet da man i disse båter fant lettere arbeidsvilkår og kunde ferdes fritt til den handelsmann som betalte den beste fiskepris, man var ikke avhengig av veir og vind samt fisketjipere på hjemstedet. Innstillingen til dem som skaffet sig motor, var kun misunnelse. Ingen motstand av noen art har forekommet og har heller ikke kjenenskap til noen slags økenavn på disse.

III Har allerede nevnt at motorbåt fiskerne ikke lenger <sup>var</sup> så hindret av veir og vind under sin drift. De reiste til kyst distriktene og driftet der fra de større fiske vær og solgte fangsten sin til den høist lydende kjøper. Avstandene spillede nå sagt ingen rolle lenger. Fiskerne var ikke fast stasjonert i noget vær, men ~~var~~ temmelig meget på farten. Båtlagene er nå for andret. På de større båter ca 40 fot og over deltar gjerne ni 6 mann hver med sitt eget bråk. Båtparten ertgjør av fangsten 2 parter og oljen og lagsutgifter trekkes først i fra og så deles resten 2/3 båten og 1/8 på hver fisker. De mindre båter tar 1 1/2 og enn mindre 30 fots 1 part vanlig og de



såkalte sjarker ca 20 fots lange forsterkede nordlandsbåter med ribber og spanter m.v. og forsynet med motor fra 4-8 h. hrf. Disse er siden 1. verdenskrig meget brukte nær ved kysten og inne i fjordene og var vanlig bemannet med bare 2 mann. Der deltog som regel en person til blant besetningen som var motorkyndig.

Hovedsmannen førte kommandoen som allsidig før og savidd vites her i Varanger har ~~det~~ under normale forhold ikke hendt at yngre karer har overtatt ledelsen untaken som avløsningsmannskap ved kor og ratt under mat og kaffe pæusene og sykdom.

Slike gamle folk som hadde vært ute for forbi, følte sig helt trygge i den nyere tids motor båter. Den jevne manns innstilling til motoren blev bare vurdert rosende og betraktet som en prisverdig oppfinnelse likesom også line spill samt anker spill som lettet fiskerens slitomme liv og arbeid til et minimum hvad det hadde vært i tidligere tider i åpne seilbåter på nære og fjerne farvann og havne.

IV

Ved fiskebrukene går det også lettwintere for sig man slipper det eldgamle tungvinte slite å bare fangsten eller hve fisken en for en op på kaien (bryggen). Allerede de håndvevede kraner syntes man var bedre, men i de senere årtier er det elektriske vinsjer som med lekende letthet hører de fulle fiske poser eller kasser fra båtrummet op i en ruff.

Selv sagt er det bare i de større fiskevær hvor alt er tidsmessig, men dit kan fiskerne med sine motorbåter lett og lempelig komme frem mens mannskapet underveis i kabytten koser sig med varm kaffe, røker, eter og hviler til ny domb.



6

De senere årtiers nylonsredskaper bl.a. garn m.v. er nu de dominerende også her i Væranger og ansees som de beste i sitt slag.

Linebruket derimot er ennå av den gamle sorten og agn til det formål er lett å få tak i fra større fiskevares kjøle lagre.

---

I tilslutning hertil kan jeg hen-  
vise til den av mig utgjorte Bygde-  
historie, Vestre Jakobselv (side 40-53)  
og Sogneprest J. Beronkas Vadso bys  
historie som begge forefinnes i univer-  
sitets boksamlinger.

---